

YAPI İŞLERİNDE İŞ KAZALARININ VE MESLEK HASTALIKLARININ AZALTILMASINDA EĞİTİMİN YERİ VE ÖNEMİ

Nuri Bingöl*

ÖZET

İş sağlığı ve Güvenliği kanunu ile çalışanların katılımı ve eğitimi hususu ön plana çıkmıştır. Yapı İşleri ise bizim en yoğun çalışan önemli iş sahalarımızdandır. Birçok sınıftan ve değişik eğitim ve öğrenim düzeyine sahip çalışan bulunduran bu çok tehlikeli sektör, iş sağlığı ve güvenliği açısından pek çok riskleri barındırmakta olup, iş kazaları ve etkileri açısından da ön sıralarda gitmektedir. İşte bu bağlamda, eğitimin önemine değinilerek, İş sağlığı ve güvenliği kanunumuz ve ilgili yönetmeliklerini kapsayan mevzuatımız çerçevesinde, yapı işlerinden başlamak üzere eğitim ile ilgili mevzuatımızda yer alan hükümler ve bu hükümlerin uygulamadaki yeri ve eksiklikleri konusuna değinilmiştir. Yapı işlerinde ki eğitim ile ilgili uygulamada karşılaşılan zorluklar ve sorunlar ele alınmış, çözüm konusunda öneriler getirilmiştir. Güvenlik bilinci elde ederek, güvenlik kültürü oluşturabilmek için, yapı işleri gibi önde gelen ve iş kazaları ile meslek hastalıkları açısından problemlili bir sektörden başlamanın önemine değinilmiş, kazaların azaltılması yönünden eğitimin yeri, niteliği ve önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Eğitim, İnşaat, Yapı İşleri, İş Sağlığı Ve Güvenliği

ABSTRACT

Traning and participating into the safety issues of workers became significant with the new Occupational Health and Safety Law. Construction job is the most intense and important business in our country. There are many different kinds of workers who also have different educational status. This very dangerous sector have many safety and health risks and it is a leader sector in occupational accidents. Occupational Health and safety law and other legislations law declares some rules about safety education. Starting from construction business, it is stated about deficiencies on our health and safety legislations and the practices on work. The difficulties and problems about safety educations in construction business and workers are examined and suggested some solutions. For gaining some safety consciousness and getting some sort of Safety Culture, it is dealt with construction business which is a leading and difficult sector about safety and health at work. And also, it is emphasized that efficient and qualified education about safety is one of the most important factors about occupational health and safety issues.

Key Words: Education, Training, Construction Business, Occupational Health and Safety

---

* T.C. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, Öğr. Gör.

1.GİRİŞ

6331 sayılı İSG kanunu; yürürlüğe girdiğinde İş Sağlığı ve Güvenliği konusunun önemi daha bir anlaşılır hale gelmiş, bu konuda ki uzmanlar yeni bir çıkış açıldığını belirtmişlerdir. Bunun en önemli nedenleri; Proaktif yaklaşım dediğimiz önleyici yaklaşım olmakla birlikte, Çalışanların Eğitimi, Bilgilendirilmesi ve ayrıca da katılımı olmuştur. Bu çerçevede de bu en önemli etkenlerden biri olan eğitim konusunun üzerinde biraz durarak, konuyu YAPI ve İNŞAAT İşleri'nde eğitim üzerine yoğunlaştırmak, en yoğun çalışan ve en riskli işlerin başında gelen bu sektördeki ölümlü ve yaralanmalı kazaların önlenmesi konusunda katkı sağlanması gerekmektedir.

İnşaatlar diye nitelendirilen, kanunda ki ismi ile yapı işleri; ülkemiz ekonomisinde ki başı çeken ve önemli ölçüde istihdam yaratan bir sektör olup, sadece ülke içinde değil, Afrika ülkeleri, Suudi Arabistan, Yemen, Katar, BAE, Irak, Orta Asya ülkeleri ve Türkiye Cumhuriyetleri başta olmak üzere Rusya dahil, pek çok ülkede büyük başarılarla imza atmaktadır.

Ülkemizin müteahhitleri, başta Avrupa'nın dört büyük öncü şehirlerinden biri ve ekonomisi seçilen İstanbul olmak üzere Mega Projelere imza atmakta; üçüncü köprü, üçüncü havaalanı, İzmit

körfez köprüsü dahil İstanbul – İzmir otoyolu gibi devasa projeler dışında, ayrıca Residans diye adlandırılan çok katlı iş ve yaşam alanlarından, kentsel dönüşüm projelerine kadar birçok önemli işi üstlenmiş ve çoğunu zamanında ve başarı ile yapmış veya yapıyor durumdadır.

Doğal olarak, bu projelerin hemen hepsinde kalifiye veya değil çok miktarda insan iş gücüne ihtiyaç olmuş ve birçok kişi bu işlerde çalışan diye tabir ettiğimiz "işçi" pozisyonunda görev almaktadır. Örnek vermek gerekirse, üçüncü köprü projesinde aynı anda 3 vardiya halinde 7.500 kişi çalışmaktadır.

Bu kadar hızlı olması gereken işlerde ve bu kadar çok kişinin çalışması ile bu tip yapı işlerinde riskler de bir o ölçüde artmaktadır. Yapı İşlerinde İş sağlığı ve güvenliği konuları, madenlerle birlikte her sektörün önünde yer almıştır. Yapı

İşlerinde çalışan İş Sağlığı ve Güvenliği uzmanlarının tecrübeleri ve iş ciddiyeti ile olabilecek kazalar yeni yaklaşım ile proaktif olarak ele alınarak önlenmeye çalışılmaktadır.

Ancak, yoğun şekilde makine gücüne olduğu kadar, el emeği dediğimiz insan gücüne de gereksinimi olan bu sektörde, her işin başı ve sonu yine insana dayanmaktadır. ILO' nun da belirtmiş olduğu, güvenlik kültürü diye tanımlanan, güvenlik bilincinin çalışanlara yerleştirilmesi kaza ihtimalini azaltacak ve daha güvenli çalışan işçilere sahip olmamızı sağlayacaktır. Bu güvenlik kültürü ve bilinci ise zamanla ve daha önemlisi eğitim ve öğretimle olabilecek kazanımlardır.

2.1 Eğitim Konusunda Uluslararası Normlar

Uluslararası hukukta, çalışanların özellikle İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili eğitilmelerine değinilmiştir. ILO 155 sayılı sözleşmesinin 14. maddesinde İSG' ne ilişkin sorunların çözümü için tüm çalışanların eğitim ihtiyacını karşılayacak şekilde, tüm seviyelerde eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması belirtilmiştir. Ayrıca 5 madde de ‘‘yeterli sağlık ve güvenlik düzeyine ulaşılması amacıyla bütün çalışanların ileri düzeyde eğitimini, kalifiyesini ve motivasyonunu kapsayan eğitim’ ile 19. Madde de, işçiler ve işçi temsilcilerine, İSG konusunda yeterli eğitim verilmesini’’ ister (UÇÖ, 1981).

Yine ILO 161 sayılı sözleşmesinin 5. Maddesinde; İş Sağlığı, hijyen ve ergonomi alanlarında bilgi, eğitim ve öğretim sağlamada işbirliği denilerek çalışanların eğitim ile ilgili ortak çalışmalarından söz edilmiştir. ILO 187 sayılı sözleşmede de, her üye ülkenin politikasını geliştirirken, bilgilendirme, danışma ve eğitimi içeren ulusal önleyici güvenlik ve sağlık kültürünü oluşturmak gibi temel ilkeleri geliştirmesi gerekliliğinden bahsederek, güvenlik kültürü diye adlandırdığımız olguya dikkat çeker (UÇÖ, 1985) (UÇÖ, 2006).

2.2 6331 sayılı İSG kanununun getirdiği önemli yenilikler ve bunlardan biri olarak eğitim.

Önleyici yaklaşım, tabiri artık yeni kanunla birlikte çok anılır olmuştur. Önleyici yaklaşım ile kazalar olmadan önce tedbir alarak bu kazaların önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu sadece Türkiye’ de değil tüm Avrupa Birliği, hatta tüm dünyada son 15 yıldır geçerli olan yaklaşımdır. Önceki yaklaşım tarzı, yani olay veya kaza olduktan sonra kök-nedenlerini bularak, düzeltici faaliyetler ile tekrarını önlemek, artık tedavülden kalkmıştır. İnsan hayatı her şeyden önemlidir.

Ülkemizde en çok kazanın ve daha önemlisi en çok ölümlü kazaların olduğu sektörlerden birisi ve belki de emek yoğun iş gücünden dolayı en önemlisi İnşaat sektörüdür. Proaktif dediğimiz önleyici yaklaşım ile olabilecek kazaların önüne olmadan geçilmesi amaçlanmış, bu konuda risk değerlendirmesi yapılması ve olabilecek riskler ile bunların yol açabileceği kazaların şiddetlerine göre öncelikli olarak tedbirlerin alınması ve kazaların daha olmadan önleyici yaklaşım ile önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Yine 6331 sayılı kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden biri de, çalışanların özellikle İş sağlığı ve güvenliği konularına katılımını sağlamak, onların bu konudaki bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak ve çalışanların daha da bilinçlendirilip, İş sağlığı (kendi sağlıkları ve güvenlikleri) ve güvenliği konusuna sahip çıkmaları düşüncesidir.

Hepsinin ötesinde ise, iş Sağlığı ve Güvenliği başta olmak üzere çalışanların eğitimi kanunun getirdiği bir diğer yenilik olup, sorumluluk işverene verilmiştir. Kanun, Eğitim konusunu detaylandırarak, sürelerini ve içeriklerini de asgari ölçüde tanımlamıştır. (R.G. 15.05.2013 / 28648 Yönetmelik) *Eğitim Yön.* Kanunun getirdiği yeniliklerden biri olan eğitim de, İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek ve azaltmak için çok önemlidir. Çalışanların aldıkları eğitim ile iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı kendi ve arkadaşlarının sağlıkları konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bilinç ile, iş kazalarının % 98 ini oluşturan, tehlikeli durum ve davranışlardan uzak durmaları da hedeflenir.

2.2 Yapı (İnşaat) İşleri ve Çalışanları

Yapı İşleri diye tanımladığımız, daha çok inşaat işleri olarak bilinen sektör, diğer iş alanlarına nazaran önemli ve büyük bir sektördür. Yurtdışı ve yurtiçinde ekonomik büyümeye olumlu katkıda bulunan kritikte bir sektördür. Büyüklüğü dolayısı ile, diğer sektörlerle göre çalışan sayısı da oldukça fazladır. Üstelik yapı sektörü, farklı yapılarda, farklı eğitim düzeyine ve tecrübeye sahip hatta farklı ırklardan olup, farklı dilleri konuşan çalışanları barındırmaktadır.

Yapı işleri diye nitelendirdiğimiz işler, ülkemiz NACE kodlarına göre çok tehlikeli sınıfta yer almakta, yüksekte çalışma, yeraltında çalışma, baraj, tünel işleri (Metro, Marmaray vs..), yıkım işleri vb., gibi gerçekten çok tehlikeli işler olup, azami dikkat gerektirmekte; ayrıca mevzuatımıza göre bu tarz yapı işlerine başlamadan önce bakanlığa bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bildirim yanısıra, Proaktif bir yaklaşım ile Sağlık ve Güvenlik Planı ve İnşaat süresince ilerlemelere göre hazırlanacak Sağlık ve Güvenlik dosyasının tutulmasını, İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili bir koordinatörün atanmasını da zorunlu kılmıştır. (R.G. 13.07.2013 / 28.706 Yönetmelik, R.G. 05.10.2013 / 28.786 Yönetmelik)

İskeleler dahil kullanılacak ekipmanlarında yönetmelik ile ilgili standartlara uygunluğu sağlanmış, toplu koruma önlemlerine öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Gerek Yapı işlerinin çeşitliliği, gerekse inşaatların bölüm ve aşamalarının daha doğrusu ile işlerinin çeşitliliği; değişik yetenek, eğitim ve tecrübeye sahip çalışanların bir arada çalışması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

2.3 Yapı İşlerinde Nicelik ve Nitelik Olarak İş Kazaları

İnşaat İşleri ‘‘Çok Tehlikeli ‘‘ işlerden olduğu için ülkemizde madenler ile birlikte kazalar, özellikle de ölümlü iş kazaları açısından dikkatle ele alınması gereken sektörlerdendir. İş Kazaları sonucu her yıl pek çok Yapı İşleri çalışanları ölmekte veya çalışamaz duruma gelmektedir. Bunların yanında Sosyal, ruhsal ve ekonomik açıdan da önemli sorun ve kayıplar oluşmaktadır. Ülke ekonomisine de

çok önemli ölçüde etki etmekte, SGK' nın finansal dengesini de bozmaktadır. Bu konudaki ihmalkar işverenlerin külfetini uzun yıllar sosyal sorumluluk gereği bu tip meslek hastalıkları ve kaza sonucu malul kalan veya ölen kişilere veya yakınlarına bakmakla zorunlu olan

devlet ve dolayısı ile toplum ödemektedir. Bu ödemeler sonucu SGK' nun da finansal açıdan dengelerinin bozulması söz konusu olmaktadır.

SGK' nın 2005-2009 yılları arasındaki beş yıla ilişkin iş kazası istatistikleri aşağıda verilmiştir. Son satır beş yılın ortalamalarını belirtmektedir.

Kaynak: (Müngen, 2011)

YIL	Toplam		Sürekli İş Göremezlik		Ölüm	
	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü	Türkiye Geneli	İnşaat Sektörü
2005	73923	6480	1374	322	1072	290
2006	79027	7143	1953	425	1592	397
2007	80602	7615	1550	359	1043	359
2008	72963	5574	1452	373	886	297
2009	64313	6891	1668	282	1171	156
Ortalama	74166	6441	1599	352	1153	300

Tablo 1 - Türkiye Genelinde ve İnşaat Sektöründe 2005-2009 Döneminde Meydana Gelen İş Kazası Sayıları

Günde 8 saat ve senede ortalama 300 gün çalışıldığı hesabı ile;

İnşaatlarda, her iş günü ortalama 22 iş kazası olmakta, yine

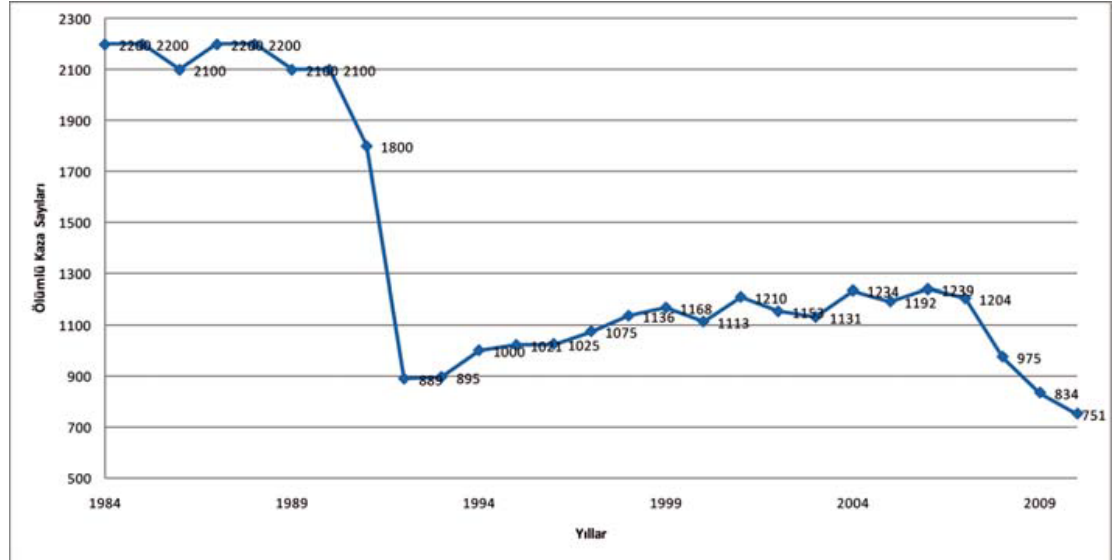
Her iş günü yaklaşık 1,2 çalışan iş göremez duruma gelerek, 1 çalışan da iş kazası sonucu ölmektedir.

Ülkemizde meydana gelen tüm iş kazalarının % 1,6 sı ölüm ile sonuçlanırken, İnşaat sektöründe kazaların % 4,7 si ölüm ile neticelenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Tüm iş kazalarının % 8,7 si İnşaat İşlerinde meydana gelmekte ve yine sürekli iş görememezlik ile neticelenen kazaların %22 si; ölümlü neticelenen kazaların % 26 sı inşaat işlerinde oluşmaktadır. (Müngen, 2011)

Yine 2014 TÜİK iş kazaları istatistiklerine göre bütün sektörlerde iş kazalarında ölen çalışan sayısı 1626, yapı işlerinde ise bu sayı 501 dir. Diğer bir deyişle, yapı işlerinde ölen çalışan sayısı, toplam ölen çalışanın sayısının %30,8 ini teşkil etmektedir.

A.B.D .' de BLS (Bureau of Labor Statistics) dataları iş kazaları sonucu ölen çalışanların % 20 sinin inşaat işlerinde çalışanların olduğunu ortaya koymaktadır. 2010 yılında, 751 ölümlü iş kazası ile A.B.D. gibi gelişmiş ülkelerin başını çeken bir ülkede bile İnşaat sektörünün; ölümlü iş kazaları açısından önde olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Kaynak: BLS, ABD, İşçi İstatistikleri Bürosu

Şekil 1: ABD İnşaat Sektöründe Ölümlü İş Kazalarının Yıllara Göre Değişimi

A.B.D. ile kıyaslandığında ülkemizde de inşaat sektörü, iş kazaları açısından önemli benzerlik göstermektedir. Kaldı ki A.B.D. de bunun öneminin farkına varmış, çeşitli politikalar ile ki bunlardan biri çalışanların etkili şekilde eğitimidir, bu rakamları azaltma çabasında olup, 1990 lı yıllardan bu yana önemli ölçüde de azaltmıştır.

1990 lı yıllardan beri İş Sağlığı ve Güvenliğine verilen ehemmiyet ve süregelen iyileştirmeler ile İş kazalarının azaltılması amaçlanarak etkili gelişmeler elde edilmiştir. Bu iyileştirmelerin içinde en önemli etkenlerden biri çalışanların da dahil olduğu ‘‘ Paydaşların katılımı ’’, diğeri de ‘‘ Eğitim ’’ dir. Zaten üçüncü ve sonuncusu ‘‘ Mevzuat ve Yaptırım ’’ olup, paydaşlardan biri olan devletin yapması gereken en önemli vazifedir. (Usmen ve ark.)

2.3.1 Önlem Alınması Zorunluluğu ve Önlemlerin en önemlilerinden biri EĞİTİM.

Yetersiz İş Güvenliği eğitimlerinin, eğitim seviyesi düşük çalışanların ve iş güvenliği bilinci eksikliğinin; yetersiz ekipman, etkin olmayan iş gücü gibi diğer faktörlerle birlikte; iş güvenliğini etkileyen en önemli sorunlardan oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, hükümetlerin iş güvenliği eğitimi konusuna destek vermeleri gerektiği de ortaya konulan gerçeklerdendir.(Tam ve ark.)

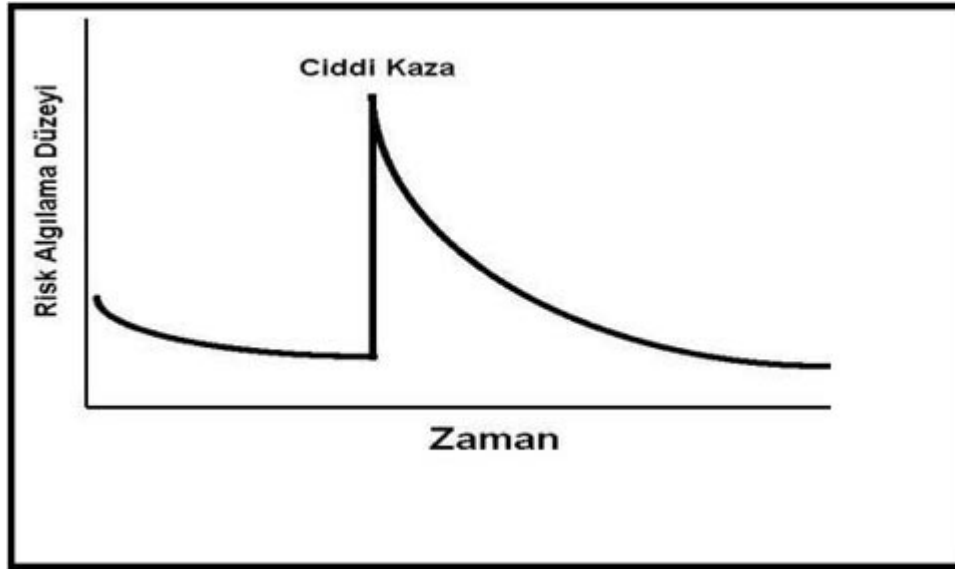
Eğitim yetersizliği ve bunun neden olduğu bilgisizlik, iş kazaları ve meslek hastalıklarına etki eden en önemli nedenlerden biridir. Kişinin yapmakla yükümlü olduğu iş için yeterli eğitim görmemiş ya da gerekli beceri ve tecrübeyi kazanmamış olması güvensiz davranışlara yol açmakta ve iş kazası ile meslek hastalıklarının zeminini hazırlamaktadır. (Yılmaz, 2009)

2007-2011 yılları arasında İzmir SGK verileri kullanılarak yapılan bir çalışmada incelenen bir değişkende iş kazası sonucu hayatını kaybeden 70 kişinin (% 75) İş Sağlığı ve Güvenliğine dair eğitim almadıkları belirlenmiştir. (Akboğa ve ark, 2016)

OHSA' nın yayımlamış olduğu, 2000-2007 kayıtlarına göre düzenli olarak yapılan iş güvenliği eğitimleri neticesinde ölüm, yaralanma ve hastalık oranlarında azalmalar tesbit edilmiştir.

Çalışanların tehlikeler, riskler ve hatta kazalar ile ilgili eğitilmesi, yapı ilerledikçe geliştirilmesi ve Güvenlik kültürünün yerleştirilmesi oldukça önemlidir. İSG eğitim programları, çalışanlara kaza risklerinin öngörülmesi fırsatı vererek, iş kazalarını önlemeyi hedeflemektedir. Bu kaza risklerin ve tehlikelerin erkenden öngörülmesi, iş kazalarının olma ihtimalini azaltmakta ve kişilerin kazalara duyarlılıklarını artırmakta, kazalara karşı algıyı yükseltmektedir. (Demirkesen, Arditi) İSG uzmanlarınca çok bilinen İş Güvenliği – Algı grafiğinden de, iş kazası meydana gelince zirveye ulaşan algının zamanla iş körlüğüne dönüşerek oldukça azalmasının ve bu algı azlığının yeterli yüksek seviyede tutulmasının en önemli yardımcısının sürekli ve sık eğitimler olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 2 :Risk-Algı Grafiği

İnşaat İşlerinde en problemli konuların başında doğal olarak çalışanların çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik, işlerinden, tecrübelerinden, eğitimlerinden başlayarak, ırk ve dillerine kadar gidebilmektedir. Birçok projede yabancı uyruklu, farklı dilleri konuşan işçileri görebilmekteyiz. Hatta, son zamanlarda Türkiye içinde ki yapı işlerinde göçmen işçiler de çalışmaktadırlar. Özellikle yurtdışı projeleri, müteahhit firma her ne kadar % 100 Türk olsa da, çok uluslu çalışanlara sahip bir yerleşke gibidir. Bu farklı dillere sahip çalışanların koordinesi ile birlikte, eğitimleri de sıkıntılar çıkarmaktadır. Üstelik, eğitim seviyeleri ve tecrübeleri de farklılık gösterince, bilimsel olmayan eğitim metodları etkili olmayabilmektedir. Yabancı dillerle konuşan ve anlayan çalışanların eğitime özel politika gerektiren çalışanlar statüsü ile ayrı bir önem vererek, bir tercüman eşliğinde eğitimin almasını ve içsel hale getirmesi sağlanmalıdır.

İş kazalarında yapı işlerinin başı çekmesinde ki etkenlerin önemlilerinden biri çalışanların eğitim seviyelerindeki çeşitlilik olmakla birlikte, diğer yandan bu çeşitlilik içinde bile oransal olarak en düşük eğitilmiş çalışan profiline sahip bir sektör olmasıdır. Çalışanlar, yaptıkları işle ilgili eğitime ve bilgilere sahip olsalar bile iş güvenliği eğitimine dolayısı ile de kültürüne sahip olamamaktadırlar. Genellikle düşük eğitim profiline sahip çalışanlarda, verilen eğitimlerin içsel hale getirilemediği de görülmektedir.

2.3.2 Eğitimin Kazaları Önlemedeki Rolü

İnsan ve makinadan bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle birlikte azami verimin alınabilmesinin en önemli şekli, iş gücünün iyi bir şekilde ve sürekli olarak eğitilmesidir. İş verimini artırmada eğitimin çok büyük bir rolü olduğu kadar, İş Sağlığı ve Güvenliğini tam anlamıyla sağlamanın biçimi de çalışanların sürekli eğitilmesidir. Çalışanların güvenli davranışlar içinde çalışması, bunun sonucunda kazaların azaltılması için eğitim bir gerekliliktir (Demirbilek 2005).

Sendikaların yaptıkları araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, eēitim düzeyi arttıka iş kazaları ve meslek hastalıklarına yakalanma sayısı azalmaktadır (Güler 2011).

İş saēlıēı ve gvenliēi eēitimi alan çalışanlar, işverenler, işveren vekilleri, iş kazaları ve meslek hastalıklarına neden olan risk etmenlerini ve tehlikeleri önceden teşhis edebilecekleri bilgi ve beceriye sahip olduklarında, kendi alanlarında meydana gelebilecek tehlike ve riskleri karşılarına çıkmadan engelleyebilmektedirler. Bu Şekilde eēitim, iş yeri koşullarının ve çalışma ortamlarının iyileşmesi için bir araç olmaktadır. Yöneticiler ile çalışanların arasında iletişim köprüsünün kurulması ve gelişimine büyük katkı saēlamaktadır çalışanların işlerini en iyi bir Şekilde yapmaları için kurumsal ve pratik bilgiler ile iş gvenliēin gereksinimini ve önemini belirten saēlık bilgileri de verilerek saēlıklarına katkıda bulunulmaktadır (Güven 2006).

İş Saēlıēı ve Gvenliēi eēitimleri, işyerlerindeki ekipmanları kullanan “alışan” diye tabir ettiēimiz insanlarla ilgilenir. Yapacakları iş ve işlemleri ērenmenin yanı sıra, çalışanlara tutarlı davranışlar kazandırmak ve bu davranışların çalışanlarca zmsenmesini hedefler. İş kazalarının oluşumunda insan faktörü en önemli yeri almaktadır. Bu nedenle, iş gvenliēi eēitimlerindeki ana amaç, çalışanların dikkat derecesini artırarak “güvenlik kültürü” denilen güvenlik bilincini oluşturmaktır. Bu eēitimlerde tehlikeler, kaza potansiyelleri diyebileēimiz çeşitli riskler ve sorunlara karşı farkındalık oluşturmak, güvenli davranışlara yönlendirerek ve alışkanlık kazandırarak, davranış deēiřikliklerine sebep olmak ayrıca yeteneklerinin gelişimine katkı saēlanılarak daha güvenli davranışlar sergilemelerine yardımcı olmak en önemli amaçtır. (Demirbilek 2005).

İSG eēitimlerinin temel işlevi; iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunma bilincini diēer bir deyişle yaşam felsefesi ve ortak bir paylaşım anlamına gelen, iş saēlıēı ve gvenliēi kültürünü oluşturmaktır. Verilen eēitimler sadece çalışanlarca doēru olarak uygulamaya geirildiēinde anlam taşımakta ve etkili olabilmektedir. (Sipahi, 2006:). KKD kullanılmamasının nedenlerinden biri belki de en önemlisi bu güvenlik kültürünün elde edilememesidir. İnaşatlarda, baret emniyet

kemeri gibi malzemelerin cezai yaptırımlar ile bile çok zor uygulandığına şahit olmaktadır. Halbuki, güvenlik kültürü gerekli eğitimler ile farkındalık oluşturularak özümsemeye; çalışan bunu kendi hayatını korumak için, siz çıkarmaya zorlarsanız dahi kullanacaktır.

3. ÇALIŞANLARIN EĞİTİMLERİ

3.1 İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri

6331 sayılı İSG kanunu; İKİNCİ BÖLÜM' de "İşveren ile Çalışanların Görev, Yetki ve Yükümlülükleri " başlığı altında İşverenin genel yükümlülüğü' nü tanımlarken; 4. Maddenin 1 nolu bendinin a fıkrasında " MADDE 4 – (1) İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

a) Mesleki risklerin önlenmesi, **eğitim ve bilgi verilmesi dâhil** her türlü tedbirin alınması, " diyerek işverenin eğitim verme yükümlülüğünü belirtmiştir. Bu ifade ile çalışanların eğitilmesinden, eğitimi tam olarak aldıklarından yapı işleri de dahil tüm işlerde işveren sorumludur.

Ayrıca, kanunda Çalışanların bilgilendirilmesi (ki bazı konularda bir nevi ön eğitim olarak adlandırılabilir) ve daha da ötesi 17. Madde de Çalışanların eğitimi konu başlığı ile işverenin sorumlu olduğu bu çalışanların eğitimi işinin detaylarını belirtmiştir. Şöyle ki;

" Çalışanların bilgilendirilmesi

MADDE 16 – (1) İşyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilmesi amacıyla işveren, çalışanları ve çalışan temsilcilerini işyerinin özelliklerini de dikkate alarak aşağıdaki konularda bilgilendirir:

- a) İşyerinde karşılaşılabilecek sağlık ve güvenlik riskleri, koruyucu ve önleyici tedbirler.
- b) Kendileri ile ilgili yasal hak ve sorumluluklar.
- c) İlk yardım, olağan dışı durumlar, afetler ve yangınla mücadele ve tahliye işleri konusunda görevlendirilen kişiler.

(2) İşveren;

a) 12 nci maddede belirtilen ciddi ve yakın tehlikeye maruz kalan veya kalma riski olan bütün çalışanları, tehlikeler ile bunlardan doğan risklere karşı alınmış ve alınacak tedbirler hakkında derhal bilgilendirir.

b) Başka işyerlerinden çalışmak üzere kendi işyerine gelen çalışanların birinci fıkrada belirtilen bilgileri almalarını sağlamak üzere, söz konusu çalışanların işverenlerine gerekli bilgileri verir.

c) Risk değerlendirmesi, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili koruyucu ve önleyici tedbirler, ölçüm, analiz, teknik kontrol, kayıtlar, raporlar ve teftiştten elde edilen bilgilere, destek elemanları ile çalışan temsilcilerinin ulaşmasını sağlar.

Çalışanların eğitimi

MADDE 17 – (1) İşveren, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini almasını sağlar. Bu eğitim özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi hâlinde veya yeni teknoloji uygulanması hâlinde verilir. Eğitimler, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilenir, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlanır.

(2) Çalışan temsilcileri özel olarak eğitilir.

(3) Mesleki eğitim alma zorunluluğu bulunan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde, yapacağı işle ilgili mesleki eğitim aldığı belgeleyemeyenler çalıştırılmaz.

(4) İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce, söz konusu kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilir. Ayrıca, herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilir.

(5) Tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde; yapılacak işlerde karşılaşılabilecek sağlık ve güvenlik riskleri ile ilgili yeterli bilgi ve talimatları içeren eğitimin alındığına dair belge olmaksızın, başka işyerlerinden çalışmak üzere gelen çalışanlar işe başlatılmaz.

(6) Geçici iş ilişkisi kurulan işveren, iş sağlığı ve güvenliği risklerine karşı çalışana gerekli eğitimin verilmesini sağlar.

(7) Bu madde kapsamında verilecek eğitimin maliyeti çalışanlara yansıtılamaz. Eğitimlerde geçen süre çalışma süresinden sayılır. Eğitim sürelerinin haftalık çalışma süresinin üzerinde olması hâlinde, bu süreler fazla sürelerle çalışma veya fazla çalışma olarak değerlendirilir. ‘‘

şeklindedir.

Buradan anlaşılacağı üzere iş güvenliği eğitimi almadan hiçbir işçi işe başlayamaz. Üstelik; İş, İş yeri, Ekipman, teknoloji vs.. değiştiğinde de yeniden eğitilmek zorundadır. Düzenli aralıklarla tekrar edilme zorunluluğu da bulunmaktadır. Bu eğitimlerin nasıl ve ne şekilde olacağı ise 15.05.2013 tarihli, 28648 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan ‘‘ ÇALIŞANLARIN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMLERİNİN USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK ‘‘ te detaylandırılmıştır. Çalışan temsilcisinin özel olarak eğitim alması gerektiği, tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işlerde çalışacak kişilerin Mesleki Eğitim almaları zorunluluğu yine 6331 sayılı kanunun 17. Maddesinde açıkça ortaya konulmuştur.

6331 sayılı kanunun 19 maddesi ile de Çalışanların yükümlülükleri ortaya konarak;

‘‘ **MADDE 19** – (1) Çalışanlar, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aldıkları eğitim ve işverenin bu konudaki talimatları doğrultusunda, kendilerinin ve hareketlerinden veya yaptıkları işten etkilenen diğer çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmemekle yükümlüdür. ‘‘ denilmekte, böylece İSG eğitimi alma zorunluluğu çalışanların görev yükümlülüklerine direkt olarak yansımaktadır. İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemede eğitimin katkısı büyüktür. Çalışan eğitimini alır ve iyi bir şekilde uygularsa zaten bilimsel literatürde geçen güvensiz davranışlardan kaçınacak, güvensiz ortamlarda dolaşmayarak, bu ortamların da güvenli hale getirilmesine çalışacaktır.

6331 sayılı İSG kanunu; İKİNCİ BÖLÜM’ de ‘‘İşveren ile Çalışanların Görev, Yetki ve Yükümlülükleri ‘‘ başlığı altında İşverenin genel yükümlülüğü’ nü

tanımlarken; 4. Maddenin 1 nolu bendinin a fıkrasında ‘‘ MADDE 4 – (1) İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

a) Mesleki risklerin önlenmesi, **eğitim ve bilgi verilmesi dâhil** her türlü tedbirin alınması, ‘‘ diyerek işverenin eğitim verme yükümlülüğünü belirtmiştir. Bu ifade ile çalışanların eğitilmesinden, eğitimi tam olarak aldıklarından işveren sorumludur. Kanun, bu ifade ile çalışanların eğitiminden işverene yükümlülük vermiştir.

3.2 Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri

İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimlerinin ne kadar süre ile olacağı (minimum eğitim süreleri) ile içeriğinin asgari ne olacağı konusunu da yine, 15.05.2013 tarihli, 28648 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan ‘‘ ÇALIŞANLARIN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMLERİNİN USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK ‘‘ te belirtmiştir. Dolayısı ile çalışanların eğitimi ile ilgili kapsamlı bir de yönetmelik bulunmaktadır. Üstelik İnşaat işleri çok tehlikeli sınıfta yer aldığından, bu işlerde çalışacak kişilerde ek olarak mesleki yeterlilik belgelerinin ve bu konuda özel eğitim aldıklarını gösterir belgenin sorgulanması gerekmektedir. Bu yönetmelik ile minimum verilecek eğitimler genel konular üzerinde EK1 de belirtilmiş, yönetmeliğin 6. Maddesi, 2. Bendinde ‘‘ (2) İşveren, çalışan fiilen çalışmaya başlamadan önce, çalışanın yapacağı iş ve işyerine özgü riskler ile korunma tedbirlerini içeren konularda öncelikli olarak eğitilmesini sağlar. ‘‘ denilerek, tüm işlerin (yapı işleri de dahil) ‘‘çalışanın yapacağı iş ve işyerine özgü riskler ‘‘ diye belirterek, kendine özgü iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin verilmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bu tarif, çok genel bir ifade olup, her sektörün kendine özgü riskleri ve bu riskler konusunda eğitimi konusunda bir tebliğ veya yönerge bulunmamaktadır. Dolayısı ile bu konu hakkındaki ilgili sektörel bazdaki eğitimler, İş yerinden işyerine, bakış açısına göre işverenden işverene ve eğitimi veren iş güvenliği personelinden, iş güvenliği personeline değişebilmektedir. Meslek hastalıkları genelde pek fazla ele alınmamakta, alınsa da İş yeri hekiminin, o iş ile ilgili bilgi ve becerisine bırakılmaktadır. En fazla mesleki hastalıkların

Ergonomik risklerden kaynaklanan bel ve sırt ağrı ve incinmesi olduğu bilinmekle birlikte, inşaatlarda bu konuda etkili bir eğitim verilmediği de ortadadır. 25 kg üzeri yüklerin elle taşınması riskleri bilindiği halde, inşaatlarda 50 kg lık çimento torbalarının sürekli olarak 5 kat yukarı çıkartıldığını çok fazla görmekteyiz. Uzun vadede ortaya çıkan ergonomik meslek hastalıkları konusunda çalışanlarda eğitim ile bilinç oluşturulamadığı aşikar olduğuna göre, eğitim sistem ve metodunda bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim konusunda sektörel standartların oluşturulması, yönergelerin çıkarılması, hatta İş sağlığı ve Güvenliği yönetim sistemi olarak anılan OHSAS 18001 yönetim sistemine de eğitim ile ilgili direkt hükümler konulması özellikle riskli sektörlerden İnşaatlardaki kazaları ve meslek hastalıklarını önleme konusunda büyük adımlar olarak nitelenecektir. Hem böylece denetimler de bu standartlar doğrultusunda gerçek anlamı ile gerçekleştirilebilecek, sadece belge üzerinde yapılan denetimler yerini belge ile birlikte, gerçek saha denetimlerine bırakabilecektir.

İş güvenliği eğitimi veren eğitmenler, çoğunlukla İş Güvenliği Uzmanları, genel olarak iki tür öğrenme kuramı üzerinde dururlar. Bunlar andragojik ve pedagojik öğrenme kuramlarıdır. Andragojik kuram, yetişkin eğitimi olup, öğrenenler kendi kendilerini kontrol ederler. Pedagojik eğitim, yıllardır ilköğretimde aldığımız eğitimler olup, öğretene kontrolünde yürür. Andragojik kuramda öğrenenlerin farkındalığı, özgüveni, ve öz saygısı ön plandadır, öğrendikleri ile motive olabilmektedirler. Pedagojik kuramda öğretene verdiği ve geri dönüşümünü kontrol edebildiği oranda öğrenen bilgiyi içselleştirebilmektedir (Demirkesen, Arditi).

Yine yönetmelik eğitimlere genel ve özel olarak hangi konularda verileceğini belirtmesine rağmen; eğitimin ne şekilde ve nasıl verileceği; süreler, hangi periyotlarla verileceği ve genel içerik dışında belirtilmemiştir. Eğitim metodu ne olacaktır? Bunun yanında, eğitim sonunda eğitimin anlaşıldığı, çalışan tarafından içtenselleştirildiği değerlendirilmek zorunda olup, eğitimin anlaşılmadığı

değerlendirildiğinde tekrar edilmesi zorunludur. Değerlendirmeler, gerçeği yansıtmakta mıdır? Peki, hangi metod daha etkilidir? Dört saatlik sürelerle verilmesi zorunlu olduğuna göre pedagojik olarak yetişkin ve değişik öğrenim düzeylerine sahip çalışanların ki, çoğunun eğitim düzeyi düşüktür, bu dört saat üst üste eğitimden verim alınabilmekte midir? İşveren açısından bakıldığında da dört saatlik toplu eğitim, dört saatlik işin durması demektir. Daha kısa süreler işverenin de işine gelmekte, hatta bazı durumlarda iş motivasyonu ve verimini de artırabilmektedir. Dolayısı ile, eğitimin 4 saat üst üste olması eğitim bilimleri açısından ve iş verimi açısından ayrıca irdelenmelidir. İkişer saatlik sürelerle daha sık eğitim, iş kazaları ve mesleki riskler açısından algıyı ve farkındalığı daha üst düzeyde tutabilmektedir. Ayrıca, daha kısa sürelerle, daha sık verilen eğitimin; eğitilen tarafından daha net anlaşılacak, kalıcılığının daha uzun olabileceği tartışılmaktadır.

Eğitim, eğer o eğitimi alan kişilerde bir farkındalık oluşturabiliyorsa, kişi eğitimin sonuçlarının önemini kavrayabiliyor veya algılayabiliyorsa ve kendi bilgi, beceri ve kabiliyetlerini geliştirmesi gerektiğine ikna edilebiliyorsa etkili ve faydalı olmaktadır.(Demirbilek 2005). Bu şekilde güvenlik kültürü ve bilinci oluşmaktadır. Aynı görüşle, yönetmeliğin 12. Maddesi 5. bendi, eğitimlerin çalışanlarda iş sağlığı ve güvenliğine yönelik davranış değişikliğine yol açması gerektiğine işaret etmektedir.

Çalışanlara verilen eğitimlerde, genellikle anlatım (takrir) metodu kullanılmakta, projeksiyon cihazları ile sunu yapılması tercih edilmektedir. Bu metod anlatan için dört saatlik periyot olarak düşünüldüğünde kolay olsa da, değişik eğitim formasyonlarına ve deneyimlere sahip çalışanlar için etkili bir metod olup olmadığı tartışma konusudur. Alınacak eğitimler anlatım metodu ile uzun vadede ne kadar kalıcı olmaktadır? Kalıcılığı ve eğitimin farkındalığını artırmak için neler yapılabilir, başka hangi metodları kullanabiliriz? Eğitim bilimleri açısından bakıldığında, eğitimi veren kişi açısından da bazı sorunlar bulunmaktadır. Eğitimi veren kişi ne derece yetkin ve eğitim bilimleri formasyonuna değişik eğitim metodları kullanabilme yetisine sahiptir? İşte bütün bu soruların cevapları inşaatlardaki işlerin tehlikesine ve kazaların çokluğuna bakıldığında; ayrıca eğitimin

önemi kavranıldığında çok daha önem taşımakta ve etkili eğitimin rolü anlaşılmaktadır.

Yönetmeliğin 12. Maddesinde, 1. Bendinde ‘‘ Eğitimin verimli olması için, eğitime katılacakların ihtiyacı olan konuların seçilmesine özen gösterilir. Eğitim, çalışanların kolayca anlayabileceği şekilde teorik ve uygulamalı olarak düzenlenir. ‘‘ denilmektedir. Sadece düşük değil değişik seviyede eğitim ve öğrenim profiline sahip olan yapı işleri çalışanları açısından eğitim uygulamalı olarak ve özellikle yapı işlerine özgü riskler ile ilgili konularda verilmelidir. Uygulamada teorik eğitim dışında eğitim verildiği şeklindeki örneklere nadiren rastlanılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere, eğitim şeklinin sadece anlatım metodu ile olması eğitimin özümsemesinde çok ta etkili olabilmemekte, uygulamalı eğitimin, eğitim metodları açısından bilimsel olarak ele alındığında kalıcılığının fazla olduğu bilinmekte ve bilinç ve güvenlik kültürü oluşturarak, iş kazaları ve meslek hastalıklarını önleme de bu metodun yapı işlerinde daha fazla kullanılması gerekmektedir.

Eğitimler için spesifik yöntemler belirlenmeli, teşvik ve ödül sistemi devreye sokulmalıdır. Birçok çalışan teşvik ve ödül alabilme düşüncesi ile olumlu davranışlarda bulunmakta ve bu davranışların kalıcılığı ve etkisi artmaktadır. Bu yaklaşımla, eğitimin seviyesi, etkisi ve kalitesi artırılabilir.

Yönetmeliğin 12. Maddesi, 4. Bendinde ise ‘‘ (4) İşverenin kendi belirleyeceği bir yöntem ile bireysel seviye tespiti yapılarak çalışanların eğitim öncesi seviyesi ve Ek-1’de yer alan konular dışında almaları gereken eğitimler belirlenir.’’ denilmektedir. Buradan anlaşılana, bireysel seviye tespiti ve işyerine (yapı işleri) özgü genel belirtilen konular hakkındaki eğitim konularının seçimine ilişkin yöntem, işverenin inisiyatifine bırakılmıştır. Yine bu konuda sektörel bir standart, yönerge veya tebliğ bulunmamaktadır ve İş kazalarını önleme ve sayısını azaltma açısından bu tarz bir sektörel standartlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Yapı İşlerine özgü müstakil yönetmelikte çalışanların eğitilmelerine ilişkin hiçbir hüküm bulunmamaktadır. 13.07.2013 tarihi 28706 sayılı TEHLİKELİ VE

ÇOK TEHLİKELİ SINIFTA YER ALAN İŞLERDE ÇALIŞTIRILACAKLARIN MESLEKİ EĞİTİMLERİNE DAİR YÖNETMELİK'e göre ise, İnşaat yani yapı işleri, çok tehlikeli sınıfta yer almakta ve bu yönetmeliğin 5 maddesi 1. bendine göre, işe alınmadan önce, mesleki eğitime tabi tutulmaları ve aldıkları eğitimi belgelendirmeleri zorunludur.

Mesleki eğitimlerde verilecek konuların içinde İş Sağlığı ve Güvenliği konularının olup olmadığı meçhul olup, kurumdan kuruma, kişiden kişiye yine değişiklik gösterebilmektedir. Bu bağlamda, yine standartların mesleki eğitimler için oluşturulması gerekmektedir birlikte, en azından İSG açısından standart veya yönergelerin oluşturulması konunun önemine binaen gereklidir. Bu yönergeler ve standartlar ile sektöre özgü eğitim programları hazırlanmalı, sürekli olacak bu eğitimler özel olarak detaylı bir şekilde planlanmalıdır. Eğitim alan kişi kendisi için oluşturulan görevi ve amacı iyi kavramalı ve takip ederek uygulayabilmelidir.

Başka bir sorun ise, inşaatlar sürekli işler olmamakta; proje, hatta projenin belirli bölümü ör: kalıp işi veya sıva işi bittiğinde, ilgili personel işten ayrılıp, başka işveren altında çalışmakta, böylece çalışanlar sürekli aynı işi yaptı görünseler de; başka işveren ve farklı tarzdaki işlerde çalışmaktadırlar. Bu ise farklı tarzda tehlike ve risk demek olup, konuya özgü spesifik eğitim gerektirebilmektedir. Bu şekildeki, kısa süreli çalışmalarda ve hızlı işçi sirkülasyonları ile yapı işlerinde eğitim verme durumu daha bir zor hal almaktadır. Verilen eğitimlerin sürekliliği kesintiye uğrayacağı gibi, eğitimin çalışan bazında değerlendirilmesi ve geri dönüşü de ölçülemeyerek, anlaşılmamaktadır. İş kazalarını önlemek açısından bu durum büyük bir kısıtlılıktır. Her yapı işi aynı kategoriye sokulamaz. Yıkım işi veya Baraj işi ile 40 katlı bir gökdelen inşaatı çoğu kez farklı risklere sahip olabilir. Buradan anlaşılacağı üzere, her iş için ayrı tehlike ve riskler olduğundan yapılacak risk değerlendirmeleri doğrultusunda, eğitimler planlanmalıdır. Uygulamada durumun bu şekilde olmadığı açıktır.

Eğitim alan işçilere işveren tarafından aldıkları eğitime dair belge verilmesi zorunluluğu bulunmakla birlikte, inşaat işçileri sirkülasyonu çok olup, iş değiştirdikçe genellikle hep aynı şekildeki mevzuatın öngördüğü genel nitelikteki

asgari şartlardaki eğitimler tekrarlanmakta, ancak çalışacakları spesifik eğitim genellikle verilmemektedir. Bu konuda alınacak önlemler adına çalışanların alacağı belgelerin saklanması, daha sonraki işlerinde tecrübelerinin kanıtı olması ve eğitimlerinin içeriği bakımından sorgulanması ve yeni işinde eksik kalan eğitiminin üzerine yoğunlaşılması iş kazalarını azaltma ve önleme açısından daha uygun bir yaklaşım olacaktır.

3.3 Acil Durum Ekiplerinin Eğitimi

İşyerlerinde Acil Durumlar hakkındaki yönetmelik (18.06.2013 tarih, 28.681) madde 11, 1. Bentte, özel eğitimli destek elemanından bahsetmektedir. Bu destek elemanlarından İlk Yardım ekiplerinin ne şekilde eğitileceği İlk Yardım yönetmeliğinde (29.07.2015 tarih, 29429) ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş, özel statüdeki bakanlığın yetkilendirdiği özel eğitim kurumlarındaki eğitimden sonra, sağlık bakanlığının yapacağı sınavdan 85 alınma zorunluluğuna kadar detaylandırılmıştır. Buna mukabil, diğer destek elemanlarından olan yangınla mücadele ekiplerinin (arama, kurtarma ve tahliye) nasıl eğitileceği, ne sürelerle ve kim tarafından eğitileceği, ne şekilde değerlendirileceğinin ucu açık bırakılmıştır. Uygulamada bu eğitimlerin de İş Güvenliği Uzmanı tarafından verildiği görülmektedir. Bu eğitimler eğiticinin kıfayeti, bilgisi ve görgüsü ile sınırlı olup, kişiden kişiye değişmekte; bu konuda da standart eğitimler bulunmamaktadır. Hatta çoğu kez yönetmeliğin öngördüğü yeterli eğitimi alıp almadıkları, aldılar ise yeterli olup olmadığı tartışmalıdır.

İş kazaları birer acil durumdur. İş kazası meydana geldiğinde kazazedeye müdahale etme konusunda ilkyardım elemanları eğitim almışlarsa da, başka yaralanan olmaması adına kurtarma ve tahliye ekiplerinin yetisi soru işaretidir. Çoğu kez kolu, dönen bir makinaya sıkışan çalışanın elini kurtarması adına çekiştirmek şeklinde ki yardımları, son zamanlarda işyerlerinde olan kameralardan ve medya kanallarının çokluğundan dolayı görmektediriz. Halbuki acil durum butonuna dokunsa sıkışan eli zararsız veya az bir zarar ile kurtarabilecektir. Buradan rahatça

anlaşılmaktadır ki, acil durum durumlar konusunda bile eğitim gerekmekte ve bu konuda bile çoğu kez sınıfta kalmaktayız.

Yapı işleri; iş kazaları çokluğu ve vehameti açısından önemli olduğundan, acil durumlar konusunda da etkili eğitim verilmesi gereken sektörlerdendir. Bu eğitimin ise mümkün olduğunca bu konuda uzmanlığa sahip ekipler tarafından (ör. İtfaiye) verilmesi önem arz eder. İnşaatta iskelenin çökmesi ile veya asansörün düşmesiyle birkaç kişi öldüğünde, maalesef bu ölenlerden bazıları kurtarma ve hatta tahliye bilgisi eksikliklerinden olabilmektedir. Burada da eğitimin önemi öne çıkmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İş sağlığı ve Güvenliği eğitimlerinin öncelikli amacı bilinç ve farkındalık olarak tanımladığımız Güvenlik kültürünü oluşturarak, iş yaşamına yerleştirmek olmalıdır. Çalışanların yanında, işveren dahil, diğer paydaşlar da kendi eksikliklerinin farkına varacak şekilde eğitilmelidir. İşe girişlerde çalışanlara mutlaka oryantasyon denilen işe uyum, işe alıştırma eğitimleri verilmeli, iş sahası ve çalışma biçimleri konusunda bir bilgi, görgü ve bilinç oluşturularak, davranış hataları ile güvensiz durumların ve bunların sebep olabileceği iş kazalarının önlenmesine çalışılmalıdır. Eğitim yöntemlerine odaklanılmalı, yetişkin eğitime yönelik, algı ve farkındalığı artırarak, eğitimin kalıcılığını sağlamak maksatlı yöntemler tercih edilmeli ve hatta bu konudaki eğitim programları hazırlanarak mevzuata yerleştirilmeli böylece güvenlik kültürü oluşturularak, işletme körlüğünün de önüne geçilmelidir. Güvenlik kültürünün etkisi uzun vadede daha fazla olacaktır.

Çalışanların, İş sağlığı ve Güvenliği eğitimlerinin sonuçlarının önemini kavrayabilecek veya algılayabilecek ve kendi bilgi, beceri ve kabiliyetlerini geliştirmeleri gerektiğine ikna edilebilmeleri için zaman baskısı ve süre sınırı bulunan yapı sektörüne özgü, özellikle uygulamalı eğitimleri içeren programlar hazırlanmalı, her işyeri için standart olarak uygulandığı denetlenmelidir. Sektör bazında eğitim standart ve/veya yönergeleri oluşturulmalıdır. Bu yönergeler, her

değişik yapı işi için; o işe uygun, özel olarak, o iş kolu ile ilgili, İş Sağlığı ve Güvenliğine ilişkin detayları standart hale getirmelidir. Böylelikle, iş kazalarını önleme açısından eğitimin yeri ve önemi konusunda da bir bilinç oluşturulmalıdır. Yapı sektörüne özgü sistematik ve konuya özgü eğitim modülleri hazırlanmalı, her işyerinde uygulanmalı ve izlenmelidir. İskeleler, yüksekte çalışma, bu konudaki KKD kullanımı, ergonomik riskler, elle taşıma işleri, toz ve asbest, asansör, vinç, ekskavator, forklift gibi bu işe özgü ekipmanlar ile güvenlik vb... konularda özel eğitim programları standart hale getirilmelidir.

OHSAS 18001 İş sağlığı ve Güvenliği yönetim sistemine, iş güvenliği eğitimleri konusunda doğrudan hükümler konulması; tüm dünyada, özellikle riskli sektörlerden olan inşaatlardaki kazaları ve meslek hastalıklarını önleme konusunda önemlidir. Bu bağlamda, uluslararası standartlardan olan OHSAS 18001, yeni oluşan numarası ile ISO 45001 'in içine iş güvenliği eğitimleri ilgili başlıklar eklenmelidir. Yönetim sistemleri denetimleri de bu eğitim başlığı dahil yapılmalıdır.

Destek elemanlarının (Acil Durum) ve çalışan temsilcisinin de nasıl ve kimler tarafından eğitileceğine dair yönerge veya tebliğler çıkarılmalı, bu eğitimin şartları ve standartları belirlenmelidir. Bu konudaki eğitim süre ve periyotları açıkça belirlenmelidir. Tatbikatlara iş kazaları da eklenmelidir.

Öncelikle, işveren ve üst kademe yöneticilerine, eğitimin önemini ve güvenlik kültürünün oluşmasının ne derece kritik olduğu, hatta bu eğitim ve bilinçlenme çalışmalarının iş verimine pozitif etkileri konusunda eğitim verilerek, patronlar kademesindeki kişilerin eğitim olayına, yasal bir zorunluluktan fazlası ile bakmaları; bu şekilde de üstün körü kalabalık gruplar halinde geçirilen eğitimlerin etkinliğinin artırılmasına ve ilk olarak bu yönetim kesiminde güvenlik kültürünün geliştirilmesine çaba sarf edilmelidir.

Eğitimler konusunda da çıkarılacak düzenlemelerle, eğitim yöntemleri sektörel bazda şekillendirilmeli; özellikle çok tehlikeli sınıftaki inşaat, maden ve metal sektöründe uygulamalı eğitim modeline yönelik işverenler, hiç değilse senelik

16 saatin yarısı olan 8 saate zorlanılmalı. Ayrıca, İş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin eğitim saatlerinin yönetmelikte olduğu gibi dörder saatlik periyotlarda olmasının uygun olmadığından, esnek şekilde sektörel ayarlama yapılabileceği gibi, yine yapı işlerine ve bu işlerde çalışanlara, ayrıca yapı işlerinin kendi içindeki dağılımlarına özgü eğitim süre ve periyotları hazırlanmalı, yönetmelikler ve yönergeler aracılığı ile de standartlaştırılmalıdır.

Esnek ayarlamalar yapılmadığında ise, eğitim süreleri için öngörülen dörder saatlik periyotlardan vazgeçilerek, ikişer saat gibi daha kısa periyotlara dönülmesi daha akılcı olduğundan, böylelikle senede 4 kez verilecek eğitim de senede 8 kez gibi daha bir sık periyoda getirilerek, eğitimin verimi ve çalışanlar açısından kalıcılığı ve özümsemesi artırılmalıdır.

İşverenler tarafından, topluca verilen dörder saatlik eğitimlerin, işin o süre içinde durması demek anlamına geldiğinden ve genellikle zaman baskısı olduğundan, en azından eğitimde geçen sürelerin bir kısmı kadar SSK primlerinde indirim şeklinde işverene düşülmesi aracılığı ile destek ödemelerinin teşvik kapsamına alınması ile iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçilerek, olduğundaki ödemelerin büyük bir kısmından kurtulunabileceği gerçeği ile SGK bu konuda ivedilikle çalışma yapmalıdır. Hatta özellikle yapı işleri olmak üzere önemli sektörler için, profesyonel kuruluşlardan alınacak İSG eğitimleri de devlet tarafından bu şekilde desteklenmelidir. İş kazası olmayan firmaya SGK indiriminin gündemde olduğu bu günlerde, bu indirim yerine eğitim desteği verilmesi, kaza yaşayan firmalara daha fazla eğitim zorunluluğu getirilmesi şeklinde düzenlemelere gidilmelidir.

8 senelik zorunlu ilk öğretimin en azından ikinci 4 yılında, iş sağlığı ve güvenliği (hatta afet güvenliği, trafik güvenliği vs..) eğitim ve öğretimine önem verilerek, genel anlamda Güvenlik Kültürü' nün oluşturulmasına erken yaşlarda başlanılması gerekmektedir. Yapı işlerinde çalışanların eğitim düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle bu olgu oldukça önem arz etmektedir.

Çok sirkülasyona tabi bir sektör olan yapı işlerinde çalışanların eğitim belgelerinin, çalışanlarca belirli bir süre (ör. 10 yıl) saklanması gittikleri yeni işyerinde ki işverenlerce sorgulanması ve almadıkları eğitimler ile spesifik çalışacakları işlerin tehlike ve risklerine uygun eğitimler konusunda yoğunlaşmaları ve bu şekilde riskler konusunda ve iş kazaları konusunda farkında olmaları sağlanmalıdır.

İş güvenliği profesyonellerine eğitim yöntemleri hakkında eğitim ve bilgi verilmeli, en azından eğitimcilerin sektörel bazda kifayetli olmaları adına ilgili alandan seçilmeleri ve gerekli eğitim formasyonu ve becerisine sahip olmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR:

Akboğa Ö., Baradan S., İnşaat Sektöründeki Ölümlü İş Kazalarının Karakteristiklerinin İncelenmesi, İzmir Alan Çalışması, TMH – 489-2016/1,51-59

BLS, Bureau of Labor Statistics (ABD İşçi İstatistikleri Bürosu) web sayfası, “Injuries, Illnesses and Fatalities”, <http://www.bls.gov/iif/>, Ekim 2011.

Çalışanların İş Sağlığı Ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 15.05.2013 tarih, Sayı: 28648

Demirbilek, T. (2005), İş Güvenliği Kültürü, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Demirkesen S., Arditi D. (2011) Yapı Sektöründe İş Güvenliği Eğitimi, TMH - 469 - 2011/5, 49-55

Güler, M. (2011), İSG Eğitiminin İş Kazalarını Önlemeye Etkisi: İETT Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güven, R. (2006), Güvenlik Kültürü Oluşumunda Eğitimin Önemi, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, Sayı: 30, Yıl: 6, Nisan- Mayıs- Haziran, ss. 5-11.

İlkyardım yönetmeliği, Resmi Gazete: 29.07.2015 tarih, Sayı : 29429

İş Güvenliği Kanunu, 30.06.2012 tarih, Sayı: 6331

İşyerlerinde Acil Durumlar hakkındaki yönetmelik, Resmi Gazete: 18.06.2013 tarih, Sayı : 28.681

Müngen U.(2011) İnşaat Sektörümüzdeki Başlıca İş Kazası Tipleri, TMH - 469 - 2011/5, 32-39

Sipahi, İ. (2006) İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Eğitimin Önemi, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, 30, 24-27.

Tam C M., Zeng S. X., and Deng Z.M. (2004), "Identifying elements of poor construction safety management in China" Safety Sci., 42(2), 569-586

Tehlikeli Ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik, 13.07.2013 tarih, Sayı: 28706 UÇÖ (ILO) Uluslararası Çalışma Örgütü, 1981, 155 sayılı Sözleşme, Resmi Gazete :16.03.2004 tarih, Sayı: 25404

UÇÖ (ILO) Uluslararası Çalışma Örgütü, 1985, 161 sayılı Sözleşme, Resmi Gazete :13.01.2004 tarih, Sayı: 25345

UÇÖ (ILO) Uluslararası Çalışma Örgütü, 2006, 187 sayılı Sözleşme, Resmi Gazete : 29.05.2013 tarih, Sayı: 28661

Usmen M., Baradan S. (2011), İnşaat Sektöründe İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanındaki İyileştirmeleri Etkileyen Faktörler: ABD Örneği, TMH - 469 - 2011/5, 40 – 48

Yapı İşleri yönetmeliği

Yılmaz, G. (2009) İş Kazalarının Nedenleri ve Maliyeti, Mühendis ve Makine Dergisi, TMMOB Yayını, 592, 27-32.